

Motion till riksdagen 2017/18:1141

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

Klimaträttvisa

---

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Inledning	4
4	Vänsterpartiets utgångspunkter i klimatpolitiken	5
4.1	Rättvist miljöutrymme	5
4.2	Klimaträttvisa	5
4.3	Klimat, klass och kön	5
4.4	Rika påverkar klimatet mest	6
4.5	Fattiga drabbas hårdast	7
4.6	Män har större klimatpåverkan än kvinnor	7
4.6.1	Kvinnor mest utsatta	8
4.6.2	Ge kvinnor makten – en del av klimatlösningen	8
4.7	Ekocid	9
5	Klimatförändringarna – det vetenskapliga läget	10
6	Sveriges roll efter klimatavtalet i Paris	12
6.1	Parisavtalet – ett viktigt men otillräckligt steg	12
6.2	Klimatet kräver skärpta mål för utsläppsminskningar	12
6.2.1	Sverige måste ta eget ansvar för utsläppsminskningar	13
6.2.2	Sverige bör presentera egna utsläppsminskningar inom ramen för Parisavtalet	14
6.2.3	Inför konsumtionsbaserat etappmål för att minska utsläppen	14
6.2.4	Skärp EU:s klimat- och energimål	16
6.3	Stärk EU:s och det globala samfundets styrmedel för klimatet	16
6.3.1	Reformera EU:s handelssystem med utsläppsrätter	16
6.3.2	Möjliggör överföring av grön teknik	17

6.4	Stärk Sveriges nationella klimatpolitik	17
6.4.1	Förhindra utvinning av fossil energi i Sverige	18
6.4.2	Inför rätt för kommuner och regioner att införa trängselavgifter	18
6.4.3	Miljöanpassa vägtrafiken och effektivisera samhällsplaneringen	18
6.4.4	Samhällsnytta före avreglering av järnväg och kollektivtrafik	19
6.4.5	Minska köttkonsumtionen	19
6.4.6	Inför en statlig investeringsbudget	20
6.4.7	Öka de hållbara investeringarna med en statlig grön investeringsbank	20
6.4.8	Fasa ut miljöskadliga subventioner	21
6.4.9	Utred koldioxidransonering	21

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan bör uppmärksamma de globala skillnaderna liksom klass- och genusaspekter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan bör verka för att kvinnors delaktighet och makt stärks i arbetet för att bromsa klimatförändringarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ och driva på inom FN och EU för att uppdatera det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra ekocid genom att inkludera ekocid i Romstadgan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etappmålen om utsläppsminskningar till 2030 och 2040 för den icke handlande sektorn (ESR-sektorn) ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etappmålet om utsläppsminskning till 2020 för den icke handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inför den kommande översynen av Parisavtalet bör presentera ett nationellt klimatbidrag, s.k. INDC, som kompletterar och går utöver EU:s, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta ett etappmål för att minska de konsumtionsrelaterade utsläppen av växthusgaser och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att till sin årliga officiella statistik av växthusgasutsläpp i Sverige som rapporteras till FN:s klimatkonvention även rapportera de konsumtionsbaserade utsläppen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att en konsumtionsbaserad bokföring av växthusgasutsläppen blir central i de internationella klimatförhandlingarna och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s klimatmål till 2030 och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s energimål till 2030 och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU antar en målsättning att nå nollutsläpp senast 2050, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU antar en målsättning att all energiproduktion ska vara förnybar senast 2050, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformering av EU:s utsläppshandelssystem och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i internationella klimatförhandlingar och andra forum bör verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker som begränsar klimatförändringarna ges liknande undantag som finns inom TRIPS-avtalet gällande livsbesparande mediciner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om klimatmål för nollutsläpp av växthusgaser till senast 2040 och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på ny lagstiftning som ger kommuner, landsting och regioner möjlighet att själva få besluta om införande av trängselavgifter och sådanas utformning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att belysa effekterna av att införa koldioxidransonering i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vårt mål är att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet, ett samhälle befriat från klass- och könsförtryck, ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

Jorden förser oss människor med nödvändiga naturresurser. Men naturresurserna är inte oändliga. Jorden har en ekologisk bärkraft som vi inte kan överskrida. Det gör att miljöfrågan i grunden är en fråga om fördelning av begränsade resurser. Miljöpolitik handlar därför också om rättvisa och solidaritet. Vi anser att länder, regioner och individer måste hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, dvs. den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden.

Politik för klimaträttvisa handlar om att verka för goda och rättvisa levnadsförhållanden lokalt och samtidigt ta ansvar för klimatkonsekvenser som drabbar andra regioner eller länder. Individuella beslut kan i viss mån påverka i vilken grad man lever miljövänligt eller inte, men för en enskild individ kan det vara svårt att påverka sin miljö i någon större utsträckning. Miljö- och klimatkriserna är grundläggande samhällskriser som vi bara kan lösa tillsammans och där människors engagemang för att skapa hållbara lösningar ska tas till vara. Därför krävs det politiska lösningar på klimatproblemen.

4 Vänsterpartiets utgångspunkter i klimatpolitiken

4.1 Rättvist miljöutrymme

Vänsterpartiet eftersträvar att länder, regioner och individer måste hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, dvs. den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden.

Tanken om ett rättvist miljöutrymme har två beståndsdelar. Den första delen är den grundläggande utgångspunkten att det finns ett givet ”miljöutrymme” som vi människor har att röra oss inom. Vi har bara en jord med vissa givna ekologiska gränser. De ramarna kan inte tänjas hur som helst, utan vi måste se till att leva inom dem. Lever vi över ett givet miljöutrymme, över ett ekosystems bärkraft, drabbar det oss själva men även andra länders invånare och kommande generationer. På samma sätt drabbar tidigare generationers överskridande av ramarna oss i dag. Vi kan inte alltid helt objektivt slå fast hur stort miljöutrymmet är, men vi kan göra kvalificerade bedömningar, exempelvis gällande nivåer av klimatpåverkande växthusgaser. Miljöutrymmet är inte statiskt. Det kan minskas ytterligare genom rovdrift och miljöförstöring, men också ökas genom mer miljövänliga produktionsmetoder.

Den andra delen av det rättvisa miljöutrymmet är frågan om rättvisa. Om man tror på alla människors lika värde borde tillgången till pengar inte vara grunden för en fördelning av världens resurser. Jorden är vårt gemensamma arv och borde då också förvaltas på det sättet. Men i dag är det de individer, företag och länder som har mycket pengar som lägger beslag på en långt mycket större andel av det totala miljöutrymmet än vad fattiga länder eller individer gör. Det är inte rättvist. Det behövs politiska beslut för att rika länder ska minska sin miljö- och klimatpåverkan och för att fattiga länder ska få möjligheten att utvecklas.

4.2 Klimaträttvisa

Vänsterpartiet strävar efter klimaträttvisa. Med det menar vi att vi tittar specifikt på klimatförändringarna utifrån ett rättviseperspektiv och på vem som påverkar respektive drabbas av klimatförändringarna. Situationen i världen i dag kan betecknas som djupt orättvis utifrån ett klimaträttviseperspektiv. Kapitalismen fördelar jordens resurser extremt ojämnt, mellan klasser, mellan rika och fattiga länder och – i samspel mellan patriarkala strukturer – mellan kvinnor och män.

Världens rika människor har orsakat klimatförändringarna och har fortfarande störst påverkan på klimatet. De som drabbas är däremot världens fattiga människor. Utifrån ett klimaträttviseperspektiv är det, vilket även slås fast i FN:s klimatkonvention, de rika länderna som har det historiska ansvaret för klimatförändringarna och som nu även har det största ansvaret för att minska sina utsläpp. Dessutom måste de rika länderna ge stöd till de fattiga länderna som drabbas av klimatförändringarna.

4.3 Klimat, klass och kön

Det finns stora skillnader mellan fattigas och rikas klimatpåverkan även inom länder. Vi anser att det behöver synliggöras vilka som överskrider sitt miljöutrymme och med hur

mycket, såväl nationellt som globalt. Att synliggöra ojämlikheterna är att visa hur det globala klassamhället ser ut i praktiken.

Debatten som förs om klimatet fäster knappt någon uppmärksamhet alls på kön, trots att det är kvinnor som drabbas hårdast av miljöförändringarna samtidigt som det är män som belastar miljön mest, i såväl rika som fattiga länder. Det handlar om makt och resurser, och världens kvinnor har alltså inte jämställda levnadsvillkor i förhållande till män. Därför är det nödvändigt att lyfta klimatfrågorna ur ett genusperspektiv.

Sverige bör i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan uppmärksamma de globala skillnaderna liksom klass- och genusaspekter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Rika påverkar klimatet mest

Utsläpp växer med inkomst; höginkomsttagare släpper ut mer än de som tjänar mindre. I rapporten ”Carbon and inequality: from Kyoto to Paris” (2015) konstaterar de franska forskarna Thomas Piketty och Lucas Chancel att världens rikaste tiondel står för 45 procent av världens utsläpp. De 50 procent av jordens befolkning som släpper ut minst står för endast 13 procent av utsläppen.

Pikettys och Chancels slutsatser om ojämlikheter och utsläpp stärks i rapporten Extreme carbon inequality (2015) från den brittiskt grundade biståndsorganisationen Oxfam. Genom att delvis använda sig av samma råmaterial kommer de till liknande slutsatser som de franska forskarna. Den fattigaste halvan av jordens befolkning (3,5 miljarder personer) står för en tiondel av världens totala utsläpp, medan den rikaste tiondelen (700 miljoner personer) ansvarar för hälften av världens utsläpp av växthusgaser.

I hela världen beräknas runt en miljard människor leva i extrem fattigdom och 850 miljoner människor kan inte äta sig mätta varje dag. I Afrika söder om Sahara lever varannan människa under fattigdomsgränsen. I södra Asien lever 36 procent av befolkningen i extrem fattigdom, vilket är en halv miljard människor. I denna situation är utveckling det överordnade målet för dessa utvecklingsländer. Det ställer ett högt krav på i-länderna att ta sitt historiska ansvar för att utsläppsutrymmet inte ska begränsa deras utveckling.

Dagens i-länder har under de senaste 200 åren gynnats av en koldioxidintensiv produktion och har stått för en majoritet av de utsläpp av växthusgaser som människan gett upphov till, och skillnaderna i utsläppen består i stor utsträckning än i dag. Höginkomstländer släpper ut stora mängder koldioxidekvivalenter (CO₂e) per person och år: USA 19,9 ton och Sverige 5,6 ton. Det ska jämföras med utvecklingsländernas utsläpp: Kina 8,1 ton, Indien 2,4 ton, Bangladesh 1,0 ton, Malawi 0,6 ton (World Resource Institute 2015, beräknade utsläpp för år 2012).

Även i Sverige finns forskning som påvisar att inkomsten generellt ger skillnad i miljöpåverkan. Enligt KTH-avhandlingen (Karin Bradley, Just environments: Politicising Sustainable Urban Development, 2009) har låginkomsttagare ofta mindre miljöpåverkan än de med högre inkomster. Ensamstående kvinnor med barn, boende i hyresrätt och personer med låg inkomst tillhör de grupper som bidrar minst till klimatförändringarna. Oavsett om de sopsorterar och handlar ekologiskt eller inte har låginkomsttagare en mindre miljöpåverkan än höginkomsttagare. Det beror på att låginkomsttagare har mindre bostäder, åker mer kollektivt och konsumerar mindre. Växthusgasutsläppen följer sålunda tydligt hushållens inkomster. Ju högre inkomst

desto högre utsläpp (Naturvårdsverkets rapport 5903 Konsumtionens klimatpåverkan, 2008). Statistiska centralbyrån (SCB) beräknade 2013 hushållens utsläpp av koldioxid och resultatet bekräftar tidigare studier. Utsläppen är lägst från ensamstående föräldrar och en viktig förklaring till skillnader mellan olika typer av hushåll är den disponibla inkomsten. Personer med högre inkomster har större möjligheter att konsumera mer och därmed bidra till större utsläpp.

4.5 Fattiga drabbas hårdast

De länder som släpper ut mest växthusgaser är de som drabbas lindrigast av växthuseffekten. I stället är det utvecklingsländer som kommer att få bära 75–80 procent av klimatförändringarnas skador och kostnader, enligt Världsbanken (World Development Report, 2010). I FN:s klimatpanels delrapport om klimatpåverkan i mars 2014 konstateras att livet och försörjningsmöjligheterna för hundratals miljoner människor redan är påverkade av klimatförändringarna. De fattiga och redan utsatta i världen drabbas värst av värme, torka, översvämningar, sjukdomar och bristande vattenkvalitet. Oavsett om fattiga och marginaliserade grupper lever i rika eller fattiga länder drabbas de värst. Många ekosystem har försvagats i produktionsförmåga och förmår inte generera för människan nödvändiga tjänster som matproduktion, rent vatten och klimatreglerande funktioner. Nödvändiga grödor riskerar därmed att minska vilket kan leda till försvagad livsmedelsförsörjning, hungerkatastrofer och massflyttningar.

Klimatkatastrofer har under många år drivit många människor på flykt, men år 2014 var första året som en asylansökan med klimatförändringarna som skäl gick igenom. Det skedde när en familj från ögruppen Tuvalu i Polynesien fick uppehållstillstånd i Nya Zeeland. År 2050 bedömer Internationella organisationen för migration (IOM) att det kommer att finnas 200 miljoner miljöflyktingar i världen p.g.a. klimatförändringarna.

4.6 Män har större klimatpåverkan än kvinnor

Inför klimattoppmötet i Köpenhamn gjordes flera studier som pekade åt samma håll: män har större klimatbelastning än kvinnor. Det är utgångspunkter i exempelvis rapporten ”Kvinnor, män och energi” från Forsvarets forskningsinstitut (Carlsson-Kanyama A, Rätty R 2008, FOI-R-2513), som menar att våra livsvillkor starkt påverkas av kön eftersom inkomst, förmögenhet och konsumtion är påtagligt könsrelaterade. Kvinnor som grupp står för en mindre del av det samlade konsumtionsutrymmet, inte minst i fråga om transporter, både för att de har mindre resurser än män och av sociala skäl. Detta gäller både bland rika och fattiga människor i Sverige. Samtidigt är kvinnor genomgående mer engagerade i klimatfrågan än vad män är. Kvinnor anser också i större utsträckning att klimatfrågan är viktig och är mer villiga att genomföra åtgärder än vad män är.

Män som grupp förbrukar mer energi. Ensamstående män utan barn i Sverige gör av med 20 procent mer energi än kvinnor i samma situation (FOI 2008).

Män tar bilen oftare. En mycket liten grupp, 10 procent av alla bilförare, primärt män, står för 60 procent av allt bilkörande (Miljövårdsberedningen 2007:02). Jämfört med kvinnors transportsätt är mäns transporter avsevärt mer energikrävande. Hela 40 procent av männens totala energianvändning går till transporter, medan motsvarande

andel för kvinnor bara är 25 procent. Det har visat sig vara betydligt svårare att förändra mäns transportsätt för att minska klimatpåverkan. Också skillnaderna mellan unga kvinnor och män är tydliga när det gäller energianvändningen för transporter, vilket betyder att könsskillnaderna sannolikt kommer att bestå i framtiden (FOI 2008). En man färdas i genomsnitt 32,8 km per dag med bil, att jämföra med kvinnor som färdas i genomsnitt 23,1 km (Trafikanalys RVU 2011–2014). Kvinnor köper även i större utsträckning än män bränslesnåla bilar (Energiindikatorer 2015).

Män har större klimatpåverkan i alla inkomstgrupper. Skillnaderna i totala nivåer av energiförbrukning beror mycket på utgifternas storlek och det gäller både kvinnor och män. Men kvinnors och mäns energiintensitet skiljer sig i alla inkomstgrupper enligt studien. Män har en högre energiintensitet (MJ per krona) för sina inköp relativt kvinnor i alla inkomstgrupper (FOI 2008).

4.6.1 Kvinnor mest utsatta

Kvinnor och män påverkas olika av klimatförändringarna. Därför bör inte politiska åtgärder mot klimatförändringarna vara könsneutrala. Kvinnor och män, särskilt i fattiga länder, har olika ansvar, sårbarhet och skilda förutsättningar att minska utsläppen samt anpassa sig till klimatförändringarna. Mycket tyder på att klimatförändringarna kommer att få särskilt allvarliga konsekvenser för kvinnor.

Kvinnor tillhör en stor del av världens fattiga människor och är därför, liksom barnen som oftast är kvinnors ansvar, mer sårbara än män för miljöförändringars negativa effekter. Kvinnors sårbarhet för klimatförändringarna påverkas av utbildningsnivå, sociala nätverk, delaktighet i lokala organisationer, tillgång till finansiella tjänster och hur stora tillgångar de äger i övrigt (Världsbanken, World Development Report, 2010). Ett flertal faktorer bidrar till att kvinnor och flickor drabbas hårdare av klimatförändringarnas negativa effekter: brist på politisk och ekonomisk makt, små ekonomiska tillgångar, sämre arbetsmarknadsmässiga förutsättningar, etablerade könsroller och i viss utsträckning biologiska skillnader (FOI rapport 3405, 2012). Kvinnor är utsatta för större risker under och efter miljökatastrofer. Att över 75 procent av de omkomna i och med tsunamin 2004 i den indonesiska provinsen Aceh var kvinnor tyder på att skillnader i levnadssätt mellan könen påverkar möjligheten till överlevnad när naturmiljön drastiskt förändras (Moustgaard, Climate change hits poor women hardest, 2009).

Förändringar i tillgång på naturresurser påverkar i högre grad kvinnor än män. Fattiga är generellt sett mycket beroende av naturresurser i sin omgivning. När exempelvis avskogning sker påverkar den kvinnors tillvaro starkt då tillgången till skogens frukter, ved, byggmaterial och medicinska växter förloras. Dessa är oftast avgörande för inte minst kvinnors möjlighet att överleva och generera inkomst till hushållet (Sida, Civil Society and Climate Justice Overview, 2008).

4.6.2 Ge kvinnor makten – en del av klimatlösningen

Kvinnor är mindre sårbara om de har samma rättigheter som män, därför är det viktigt att stärka kvinnors makt och inflytande i allt internationellt samarbete. På platser där kvinnor och män har likvärdiga ekonomiska och sociala rättigheter påverkar klimatförändringarna kvinnor och män på liknande sätt. Eftersom mäns och kvinnors miljöpåverkan skiljer sig åt och män och kvinnor drabbas på olika sätt och i olika grad av klimatförändringarna är det viktigt att kvinnor inkluderas i beslutsfattandet om

klimatfrågor och inkluderas i arbete som berör miljö och livsvillkor (Världsbanken, World Development Report, 2010).

Även beträffande kvinnors delaktighet i klimatarbetet finns stora skillnader. Världsbankens World Development Report 2010 konstaterar bl.a. följande om kvinnors delaktighet:

- Kvinnor är nödvändiga i klimatarbetet. Kvinnor representerar åtminstone hälften av världens jordbrukare. Utsläppsminskningar och anpassningsåtgärder, speciellt inom skogsbruket och jordbruket, går inte att förverkliga utan att använda kvinnors kunskaper och delaktighet.
- Välfärden före, under och efter extrema naturkatastrofer kan förbättras genom att inkludera kvinnor i katastrofhanteringen och rehabiliteringen. I motsats till andra ställen som råkade ut för många dödsfall i samband med orkanen Mitch 1998, drabbades staden La Masica, Honduras, inte av några dödsfall. En bidragande orsak var att kvinnor i förväg hade fått utbildning i att tolka tidiga varningstecken och i riskhantering. Detta projekts slutsats var även att efter katastrofen utsattes man för mindre korruption vid distributionen av mat och för en mer rättvis fördelning av maten när kvinnor ansvarade för hanteringen.
- Kvinnor kan förbättra den biologiska mångfalden och vattenhanteringen. Ett program mot ökenspridning i Tunisien, som pågick mellan 2001 och 2006, bjöd in kvinnor för att bl.a. dela med sig av sina kunskaper om vattenhanteringen. Projektet resulterade i att kvinnor genomförde ett effektivt vatteninsamlings- och förvaringssystem. Den förbättrade vattenhanteringen ledde bl.a. till att växtligheten ökade och den biologiska mångfalden skyddades.

Att öka kvinnors möjligheter till utbildning och försörjning kan bidra till att förbättra den enskilda kvinnans ställning, främja jämställdhet i stort och dessutom bidra till hela samhällets utveckling mot ökad hållbarhet. Samtidigt är det viktigt att understryka att kvinnor världen över i högsta grad själva är aktörer. Det är därför avgörande att det är kvinnor som sätter dagordningen för arbetet med jämställdhet i utvecklingspolitiken och att Sverige verkar för att kvinnor finns representerade och inkluderas i alla former av beslutsprocesser.

Det är viktigt med både mål och uppföljning för att garantera att svenskt bistånd och utvecklingssamarbete faktiskt bidrar till jämställdhet. Vänsterpartiet anser att Sverige bör ha som mål att minst 50 procent av biståndet och utvecklingssamarbetet ska gå till flickor och kvinnor. På samma sätt behöver Sverige tydliggöra sin roll i det internationella klimatsamarbetet för att stärka kvinnors delaktighet i arbetet för att bromsa klimatförändringarna.

Sverige bör i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan verka för att kvinnors delaktighet och makt stärks i arbetet för att bromsa klimatförändringarna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.7 Ekocid

Naturen behöver ett starkare rättsligt skydd. Redan 1971 motionerade Vänsterpartiet i riksdagen om införandet av en internationell konvention för att förbjuda ekocid (brott mot naturen). Genom att göra ekocid till ett brott i enlighet med den s k Romstadgan skulle brott mot miljön få liknande status som krigsförbrytelser eller brott mot

mänskligheten och kunna lagföras vid den internationella brottmålsdomstolen i Haag, ICC.

Behoven av att skydda miljön rättsligt har ökat med åren. Fallen är tyvärr många av storskaliga ingrepp på miljön som skadat ekosystem och livsmiljöer för oöverskådlig tid. Gruvbolag, skogsskövlare, fossila energibolag och andra miljöbovar kommer lätt undan. Kvar blir en förödd miljö och omfattande kostnader som får bäras av hela samhället. En ekocidlagstiftning skulle vara ett viktigt verktyg i att stoppa detta och utkräva ansvar från de som utarmar miljön. Särskilt stor betydelse skulle en internationell lag om ekocid få för fattiga länder med svag miljölagstiftning som drabbas hårdast av de omfattande miljöbrotten.

Glädjande nog har ICC meddelat att domstolen ska börja ta sig an miljöfall. Det är ett viktigt steg framåt och innebär att vissa miljöfall kan tas upp i domstolen inom ramen för brott mot mänskligheten. Det är bra, men ännu bättre vore en renodlad ekocidtillämpning där alla fall med omfattande miljöförstöring, även om de inte är direkt kopplade till människors välfärd, skulle vara åtalbara. Det skulle skicka en viktig signal om att förstörelse av naturen i sig är ett brott.

Sverige bör därför ta initiativ och driva på inom FN och EU för att uppdatera det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra ekocid genom att inkludera ekocid i Romstadgan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Klimatförändringarna – det vetenskapliga läget

I juni 2017 publicerade en rad kända klimatforskare en uppmärksammat artikel, *Three years to safeguard our climate*, i tidskriften *Nature*. Forskarna konstaterar att när det gäller klimatet är tidpunkten allt. Baserat på rapporter från det kända klimatforskningsinstitutet i Potsdam samt universitetet i Yale framgår att om de globala utsläppen av växthusgaser inte minskar efter 2020 kommer de uppsatta målen i Paris att vara i det närmaste ouppnåeliga. Utsläppskurvan måste alltså vända ned redan till 2020. Forskarna konstaterar att detta är en enorm utmaning, men att vetenskapen säger oss att det är nödvändigt, önskvärt och möjligt. Ett positivt tecken som artikelförfattarna tar fasta på är att utsläppsökningen av växthusgaser tycks ha planat ut för de tre senaste åren. De konstaterar att den nuvarande globala temperaturhöjningen på nästan en grad som orsakats av mänskliga aktiviteter har resulterat i att ismassorna på Grönland och i Antarktis smälter i ökande takt, vilket leder till s.k. återkopplingsmekanismer som spär på uppvärmningen ytterligare. Sommarisen försvinner i Arktis och korallreven dör av värmestress – hela ekosystem börjar därmed kollapsa. De sociala effekterna av allt intensivare värmeböljor, torka och havsnivåhöjningar är obevekliga och påverkar de fattigaste och mest utsatta först. Artikelförfattarna föreslår att ett antal åtgärder vidtas till 2020 inom sektorerna energi, infrastruktur, transporter, markanvändning, industri och finans för att i tid vända utsläppskurvan.

FN:s vetenskapliga klimatpanel (IPCC) utvärderar regelbundet kunskapsläget om klimatets förändring. Klimatpanelen presenterade 2013–2014 sin femte samlade utvärdering (AR5) vilket är den senaste sammanställningen. Naturvårdsverket har i en rapport översatt slutsatserna i den femte utvärderingen beträffande den vetenskapliga grunden för att förstå klimatsystemet.

Forskningen visar jämfört med den tidigare samlade utvärderingen att den globala uppvärmningen tydligare kan knytas till människans aktiviteter. Den globala medeltemperaturen har ökat med i genomsnitt 0,85 grader mellan 1880 och 2012. På norra halvklotet är de senaste tre decennierna sannolikt den varmaste 30-årsperioden under de senaste 1 400 åren. Samtidigt som det blivit varmare i atmosfären har det också blivit varmare i haven.

Förutom att landisar och glaciärer minskar i omfattning så sker också en ökning i avsmältningens hastighet. Avsmältningen har skett snabbare under det senaste decenniet än under det föregående. Förändrade mönster för extrema väder- och klimathändelser har observerats sedan omkring 1950. Det har t.ex. skett en minskning i antal och intensitet av kalla extremer och ökning i antal och intensitet av varma extremer. Sett över tidsperioden 1901–2010 har den genomsnittliga havsnivån stigit med 0,19 meter. För växthusgaserna koldioxid, metan och lustgas står det nu klart att halterna är högre än under de senaste 800 000 åren och att ökningen beror på mänsklig aktivitet. Informationen som hämtats ur isborrkärnor från Antarktis visar även att ökningstakten under det senaste århundradet saknar motstycke för de senaste 22 000 åren (Naturvårdsverket Rapport 6592, 2013). Avsmältningen späs på ytterligare av s.k. återkopplingsmekanismer som Albedoeffekten. När ljus yta (is och snö) förvandlas till mörk absorberas den instrålade värmen i stället för att reflekteras ut från jordytan. Att permafrosten nu tinar och avger stora mängder av den potenta växthusgasen metan är ett annat exempel på en återkopplingsmekanism som gör att klimatförändringen snarare kommer att följa en kumulativ och skredvis utveckling än linjär.

Drivkrafterna bakom den observerade förändringen i klimatsystemet är de faktorer som påverkar jordens energibalans. Måttet för detta kallas strålningsdrivning. Strålningsdrivningen jämför förhållanden före industrialismens början och i dag. Rapporten slår fast att klimatmodellerna blivit bättre sedan utvärderingsrapporten 2007. Man kommer fram till att den s.k. klimatkänsligheten, som beskriver hur klimatsystemet på lång sikt svarar på en ändring i strålningsdrivningen motsvarande en fördubbling av koldioxidhalterna jämfört med förindustriella förhållanden, är 1,5 till 4,5 grader. Koncentrationen av växthusgaser i atmosfären har stigit till nivåer som saknar motsvarighet under åtminstone de senaste 800 000 åren. 85 procent av världens utsläpp har skett efter andra världskriget, och hälften de senaste fyrtio åren. De senaste decennierna har varit extrema i så måtto att utsläppen ökat så kraftigt.

Klimatförändringen går att begränsa men detta kräver omfattande minskningar i koldioxidutsläpp vilket visas mycket tydligt i de olika klimatscenarier som IPCC visar i delrapporten. Under 2000-talet förväntas temperaturökningen sannolikt överstiga 1,5 grader jämfört med förindustriella förhållanden för samtliga scenarier utom ett. Samtidigt är det osannolikt att den blir större än fyra grader i samtliga klimatscenarier utom ett. Kontrasterna mellan blöta och torra regioner kommer i allmänhet att bli starkare och nederbördsextremer förväntas bli fler och mer intensiva i de flesta tempererade landområden och tropikerna. I jämförelse med den fjärde utvärderingsrapporten är höjningarna av havsnivån för år 2100 i de nya scenarierna något högre (Naturvårdsverket Rapport 6592, 2013).

6 Sveriges roll efter klimatavtalet i Paris

6.1 Parisavtalet – ett viktigt men otillräckligt steg

I december 2015 enades världens länder om ett bindande globalt klimatavtal som ska börja gälla senast 2020. Målet är att den globala temperaturökningen ska hållas betydligt under 2 grader och sikta på att den ska stanna vid 1,5 grader. Avtalet trädde i kraft i november 2016 och genomförandet pågår.

Vänsterpartiet anser att det är en framgång att 196 länder i klimatavtalet kunde enas om en målsättning om att den globala uppvärmningen ska begränsas till betydligt under 2 grader. En tydligare målsättning om att den globala temperaturhöjningen ska begränsas till under 1,5 grader hade dock varit mer i linje med den solida vetenskapliga grunden om vad som krävs för att begränsa de negativa effekterna av klimatförändringarna. Detta har Vänsterpartiet även under många år föreslagit bör vara Sveriges och EU:s position i förhandlingarna.

Parisavtalet innehåller också viktiga hänvisningar till klimaträttvisa och lyfter vikten av klimatanpassning. Till det positiva hör också de ökade kraven på transparens och tydlighet kring hur utsläppsminskningar ska redovisas. En betydande brist i klimatavtalet är att inga procentuella målsättningar finns för hur mycket och när utsläppen ska minska. I själva avtalet finns inte heller rättsligt bindande överenskommelse om klimatfinansiering. Ambitionen om klimatfinansiering på 100 miljarder per år fr.o.m. år 2020 till klimatåtgärder i utvecklingsländerna ingår istället i den icke folkrättsligt bindande beslutstexten. När det gäller ersättning till utvecklingsländer som blir särskilt utsatta av klimatförändringarna – ”Loss and Damage”-kompensation – är avtalet mycket oklart vilket skapar frågetecken för hur t.ex. önationer och andra utsatta länder framöver kommer att få tillgång till rättmätiga ekonomiska medel. Klimatavtalet saknar därutöver tydliga skrivningar kring hur överföring av hållbar grön teknik ska möjliggöras till utvecklingsländerna samt utsläppsminskningar inom flyg, sjöfart och animalieproduktion. Inte heller åtgärdas i klimatavtalet problematiken gällande användande av osäkra utsläppskrediter för att slippa konkreta utsläppsminskningar på hemmaplan.

6.2 Klimatet kräver skärpta mål för utsläppsminskningar

Det vetenskapliga underlaget har stärkt bilden av att klimatförändringarna är omfattande. Att inte begränsa den globala uppvärmningen till maximalt 1,5 grader innebär stor osäkerhet och ökar riskerna för en katastrofal klimatförändring.

I likhet med andra industrialiserade länder har Sverige ett stort historiskt ansvar för sina utsläpp som starkt bidragit till klimatkrisen. I-länderna har fyllt en mycket stor del av det totala utsläppsutrymmet och därmed begränsat andra länders utveckling. Av de samlade koldioxidutsläppen för perioden 1850–2013 så står i-länderna (Annex 1-länder) för ungefär 70 procent av utsläppen och de övriga länderna (huvudsakligen u-länder) för 30 procent (CAIT, Climate Data Explorer).

Vänsterpartiet anser att Sverige ska tillhöra de ledande länderna i klimatomställningen. Vi bör som nation därför själva anta skärpta mål i linje med vad klimatet kräver och vara drivande för att så sker både i EU och på global nivå.

6.2.1 Sverige måste ta eget ansvar för utsläppsminskningar

Vänsterpartiet har länge förespråkade en lagreglering för att nå nationella klimatmål genom utsläppsminskningar inom landet och som omfattar utsläpp inom såväl den handlande som den icke-handlande sektorn. Ett klimatpolitiskt ramverk kan rätt utformat stärka Sveriges möjligheter att ta ansvar för våra historiska utsläpp och bidra till att förverkliga Parisavtalets målsättningar. Vi välkomnar därför att riksdagen beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk som utgår från ett långsiktigt tidssatt utsläppsmål och som i delar regleras i en klimatlag. Vänsterpartiet anser dock att det antagna klimatpolitiska ramverket har brister för att vara i enlighet med Parisavtalets ambitioner och i styrningen för att minska utsläppen från vår konsumtion.

För att i tid bidra till att den globala temperaturhöjningen begränsas till maximalt 1,5 grader anser Vänsterpartiet att Sverige måste skärpa sina nationella utsläppsminskningssmål till år 2030 och 2040.

Vänsterpartiet är positivt till att utsläppsmålen, för den icke handlande sektorn (ESR-sektorn), ingår som etappmål i miljömålssystemet. Men vi anser inte att utsläppsmålen till 2030 och 2040 ska kunna nås genom ”flexibla mekanismer”. Det innebär att delmålen för 2030 och 2040 på 63 respektive 75 procent lägre utsläpp kan nås genom sådana åtgärder, som t.ex. uppköp av utsläppskrediter i andra länder, med upp till 8 procentenheter av målet. Vänsterpartiet anser att kompletterande åtgärder öppnar för att Sverige riskerar att tappa fokus på egna nödvändiga utsläppsminskningar och till del får förlita sig på åtgärder med osäker klimatnytta. Dessutom kan beroendet av ”flexibilitet” få till konsekvens att Sverige i internationella sammanhang kommer drivas på för en fortsatt användning av osäkra utsläppskrediter i stället för att de industrialiserade staterna tar ansvar för sina historiska utsläpp genom utsläppsminskningar på hemmaplan.

Etappmålen om utsläppsminskningar till 2030 och 2040 för den icke-handlande sektorn (ESR-sektorn) ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även Sveriges etappmål om att våra utsläpp av växthusgaser, utanför den handlande sektorn, ska minska med 40 procent till 2020 kan nås med hjälp av flexibla mekanismer. Den förra regeringens inriktning var att så mycket som en tredjedel av minskningen skulle ske i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer. Den nuvarande regeringen har höjt ambitionen och vill så långt som möjligt nå etappmålet genom nationella insatser. Vi välkomnar att regeringen intagit en mer ambitiös hållning till etappmålet men anser att det enda hållbara förhållningssättet är att besluta att det ska nås helt och hållet genom enbart nationella insatser.

Mekanismen för ren utveckling (Clean Development Mechanism, CDM) är en av Kyotoprotokollets två projektbaserade mekanismer. Dess uttalade mål är att bidra till en hållbar utveckling i utvecklingsländer och samtidigt hjälpa industriländer att nå sina klimatmål. CDM tillkom emellertid inte för att i första hand öka takten i utsläppsminskningarna utan istället för att flytta genomförandet av redan beslutade åtgärder från industriländerna till platser där de är billigare att genomföra. Det innebär att rika länder genom investeringar i CDM-projekt kan köpa utsläppskrediter från fattiga länder och sedan tillgodoräkna sig dessa som sina egna utsläppsminskningar.

I sin argumentation brukade den borgerliga regeringen hävda att dess köp av utsläppskrediter var ”stöd till utvecklingsländer”, vilket är missvisande då syftet inte var att stödja utvecklingsländer utan att köpa sig fri från att vidta klimatåtgärder på hemmaplan. Metoden har allvarliga brister. CDM innebär att nödvändiga investeringar

på hemmaplan uteblir och risken är stor att klimatmål inte nås. Riksrevisionen har granskat den svenska stora användningen av CDM och fört fram befogad kritik i rapporten ”Klimatinsatser utomlands – statens köp av utsläppskrediter”, RiR 2011:8. Vi välkomnade rapporten och ser skäl för att åter genomföra en stor utvärdering av utsläppskrediterna.

Vi menar att internationella klimatinvesteringar är nödvändiga men att dessa inte bör användas för att nå det nationella klimatmålet. I stället för köp av utsläppskrediter med tveksam miljöeffekt vill Vänsterpartiet driva en politik för kraftfulla klimatinvesteringar i utvecklingsländerna. Det ska vara investeringar som bidrar till nya minskningar av utsläppen och som inte ska användas för att nå vårt nationella klimatmål. Mot bakgrund av det anförda anser Vänsterpartiet att Sveriges köp av utsläppskrediter via CDM för att uppnå det nationella klimatmålet ska upphöra.

Etappmålet om utsläppsminskning till 2020 för den icke-handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.2 Sverige bör presentera egna utsläppsminskningar inom ramen för Parisavtalet

Som tidigare nämnts har Sverige, i likhet med de andra tidigt industrialiserade länderna, ett stort historiskt ansvar för utsläppen som ackumulerats i atmosfären. Vid klimatförhandlingarna i Paris 2015 var dock den svenska positionen densamma som EU:s när det gäller utlovade utsläppsminskningar. Sverige intog därmed en position om att utsläppen ska minska med 40 procent till 2030, vilket enligt Vänsterpartiet är otillräckligt för att ta sitt historiska ansvar för klimatförändringarna. FN:s sekretariat för klimatkonventionen samt flera organisationer och oberoende forskare konstaterade att de samlade klimatbidragen inte alls räcker för att förhindra en global temperaturhöjning till max två grader.

I stället för att Sverige står bakom EU:s klimatbidrag – INDC (Intended Nationally Determined Contributions) – dvs. löften om vad man avser att göra för att minska utsläppen av växthusgaser, bör Sverige presentera ett eget klimatbidrag.

Sverige bör inför kommande översyn av Parisavtalet presentera ett nationellt klimatbidrag, s.k. INDC, som kompletterar och går utöver EU:s. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.3 Inför konsumtionsbaserat etappmål för att minska utsläppen

Om vi ska klara klimatförändringarna behöver våra konsumtionsmönster förändras. Vänsterpartiet vill, i likhet med en mängd miljöorganisationer och aktörer, införa ett kompletterande mål och konkreta åtgärder för att de konsumtionsrelaterade utsläppen ska minska. Utsläpp som sker i andra länder, som en följd av vår konsumtion, växer snabbt och är i dag större än Sveriges territoriella utsläpp. Flyg och köttkonsumtion sticker ut som två områden med extra stor påverkan, något som tas upp i rapporten Hållbara konsumtionsmönster (Rapport 6653, 2015) från Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har också efterfrågat en strategi för att minska den svenska konsumtionens klimat- och miljöpåverkan i Sverige och andra länder, liksom identifierat behovet av ett kompletterande mål för konsumtionens utsläpp. I Naturvårdsverkets utvärdering av de svenska miljö kvalitetsmålen skriver man i rapporten Omställning till hållbara konsumtionsmönster: ”Naturvårdsverket ser behov

av att införa ett eller flera etappmål för omställning till resurseffektiva konsumtionsmönster med så liten påverkan på miljö och hälsa som möjligt.” (Rapport 6663, 2015). I samma rapport pekar vår expertmyndighet på att det finns många olika åtgärder och styrmedel som kan vidtas för att minska de negativa miljö- och klimateffekterna av svensk konsumtion.

I WWF:s Living Planet Report 2016 visas att Sverige tillsammans med länder som USA, Kuwait och Australien har störst ekologiskt fotavtryck per capita. Från att i 2014 års rapport behöva 3,7 jordklot om alla på jorden skulle ta efter vår konsumtion, så motsvarar det svenska fotavtrycket nu 4,2 planeter.

Att det behöver införas ett kompletterande mål för de konsumtionsrelaterade utsläppen har också framförts av flera av Miljömålsberedningens experter och sakkunniga samt av Klimatmålsinitiativet, en bred sammanslutning av 21 olika aktörer. Vänsterpartiet anser att det behövs kompletterande mål och åtgärder för att minska dessa snabbt ökande utsläpp.

Köttkonsumtionen i Sverige har ökat med 40 procent sedan 1990 och står nu för en betydande del av de svenska växthusgasutsläppen. Trots det saknas styrmedel för att minska animaliekonsumtionens klimatpåverkan. Utsläppen från flygsektorn, utrikesflyget i synnerhet, är ett av våra snabbast växande utsläpp och utsläppen har mer än fördubblats de senaste 20 åren och deras klimatpåverkan är nu ungefär lika stor som de samlade utsläppen från Sveriges personbilar. Statens energimyndighet har framfört att det är problematiskt att luftfarten inte omfattas av något etappmål. Vänsterpartiet anser att de konsumtionsrelaterade utsläppen, där t.ex. köttkonsumtion och flygresande ingår, ska inordnas i det klimatpolitiska ramverket genom en kompletterande målstyrning för att stärka Sveriges förutsättningar att nå miljö kvalitetsmål, och generationsmålet i synnerhet.

Sverige bör anta ett etappmål för att minska de konsumtionsrelaterade utsläppen av växthusgaser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Fram till dess att ett etappmål för konsumtionsrelaterade utsläpp införts anser Vänsterpartiet att det är av stor betydelse att dessa utsläpp uppmärksammas. Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att till sin årliga officiella statistik av växthusgasutsläpp i Sverige som rapporteras till FN:s klimatkonvention även rapportera de konsumtionsbaserade utsläppen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att uppnå rättvisa klimatavtal måste den rika världens ökade konsumtion beaktas. Sverige ska verka för att en konsumtionsbaserad bokföring av växthusgasutsläppen blir central i de internationella klimatförhandlingarna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att nå en hållbar konsumtion vill Vänsterpartiet prioritera en stark och långsiktig expansion av välfärdsverksamheter, utbildning, kultur och annan informationsproduktion, vård av ekosystemtjänster samt investeringar i grön teknologi och grön infrastruktur. Det handlar om sektorer som vårdar de ekologiska systemen eller präglas av jämförelsevis låg miljöbelastning och hög samhällsekonomisk produktivitet. Vänsterpartiet vill i högre utsträckning än i dag realisera produktivitetsutvecklingen som fritid, i stället för fler producerade varor. Arbetstidsförkortning är en av de största omedelbara förbättringarna av människors livsvillkor som vår omställning till en ekologisk ekonomi ger.

6.2.4 Skärp EU:s klimat- och energimål

Inför FN:s klimatkonferens i december 2015 hade EU-länderna en gemensam förhandlingslinje som bl.a. innefattande en ram för EU:s klimatmål fram till 2030:

- Utsläppen av växthusgaserna ska minska med 40 procent jämfört med 1990 års nivå. Målet är bindande på EU-nivå.
- Andelen förnybar energi ska vara minst 27 procent. Målet är bindande på EU-nivå.
- Energieffektivitet ska öka med minst 27 procent. Målet är vägledande och ska ses över senast 2020, med ambitionen att nå ett mål på 30 procent på EU-nivå.

Vänsterpartiet anser att dessa målsättningar är otillräckliga för att möta det ansvar som är rimligt att kräva av EU. Den svenska regeringen valde inte heller att presentera ett eget nationellt klimatbidrag med kommande utsläppsminskningar. Det innebär att den svenska positionen i förhandlingarna blev exakt samma som EU:s bidrag.

Sverige bör verka för att EU antar följande klimat- och energimål för 2030. Till 2030 ska utsläppen av växthusgaser minska med minst 60 procent, jämfört med 1990, och minskningarna ska göras inom Europa. Energiproduktionen ska 2030 bestå av minst 45 procent förnybar energi. Alla verksamheter ska åläggas att energieffektivisera sin verksamhet med 40 procent. Detta ska vara bindande krav med åtaganden för alla EU-länder.

Vad som ovan anförts om EU:s klimat- och energimål till 2030 bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska verka för att EU antar en målsättning att nå nollutsläpp senast 2050 och att all energiproduktion då ska vara förnybar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Våra föreslagna klimat- och energimålsättningar är långtgående, men de är fullt realistiska samt i linje med vår syn om klimaträttvisa och vad världen behöver om vi ska förhindra en eskalerande klimatförändring. Men det handlar inte bara om att ta klimatansvar. Att ställa om innebär också en möjlighet att skapa många nya gröna jobb. Enligt EU-kommissionens konsekvensanalys har de nya klimat- och energimålen en positiv nettoinverkan på skapandet av nya jobb i Europa. Vi delar den analysen och ser våra skarpare mål som ett sätt att skynda på omställningen och möjligheter att skapa mängder av nya jobbtillfällen i Europa. År 2014 arbetade ungefär 130 000 personer inom den snabbt växande solenergibranschen i Tyskland – en bransch som har stora möjligheter att växa i Sverige. Danmark är ledande i Europa i produktion av ekologiska livsmedel, något som skapar tusentals jobb både på landsbygden och inom förädling. Här i Sverige har vi stora möjligheter att skapa tusentals gröna jobb inom byggsektorn genom att ge stöd till hållbara renoveringar av t.ex. miljonprogrammets bostäder och offentliga lokaler som skolor och äldreboenden. Detta är bara några exempel på hur en omställning går hand i hand med skapandet av nya jobb och en fungerande välfärd.

6.3 Stärk EU:s och det globala samfundets styrmedel för klimatet

6.3.1 Reformera EU:s handelssystem med utsläppsrätter

EU:s handelssystem med utsläppsrätter omfattar ungefär 45 procent av utsläppen inom EU från elproduktion och industri. I februari 2017 enades EU:s medlemsländer om EU:s framtida system med utsläppsrätter. Förslaget innebär att nästan en miljard

utsläppsrätter tas bort från marknaden, dvs. annulleras, mellan 2019 och 2023. Överenskommelsen ska förhandlas mellan rådet och Europaparlamentet innan slutligt beslut kan fattas. Om överenskommelsen beslutas innebär det att EU:s främsta styrmedel får en något bättre slagkraft för att minska utsläppen, men de fundamentala problemen med handelssystemet kvarstår. Vänsterpartiet anser att EU:s handel med utsläppsrätter, EU ETS, måste reformeras i grunden.

Målsättningen för koldioxidminskningen måste skärpas genom att taket för koldioxidutsläppen från Europas industrianläggningar skrivs ned ytterligare. Ett minipris på utsläppsrätter bör införas så att konjunkturrelaterade efterfrågeminskningar eller en underskattning av industrins möjligheter att sänka sina utsläpp inte saktar ned omställningen. Dessutom behöver systemet förändras i grunden även till formen. Alla utsläppsrätter ska auktioneras ut och inkomsterna från detta tillfalla medlemsländerna. Sverige bör inom EU verka för att en sådan reformering i grunden görs av EU:s handelssystem med utsläppsrätter.

Vad som ovan anförs om reformering av EU:s utsläppshandelssystem bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.2 Möjliggör överföring av grön teknik

För att utvecklingsländer ska ha några möjligheter att bromsa sina egna utsläpp och samtidigt utvecklas behöver de få tillgång till modern miljöteknik. Genom att förändra patentlagstiftningen skulle tekniköverföring gynnas. Innovationerna inom förnybar teknik, jordbruk och datamodellering i syfte att förutsäga väder osv. finns ofta koncentrerade hos företag inom den rika världen. När utvecklingsländer vill utveckla tekniker för förnybar energi och hållbar livsstil, t.ex. genom att bygga ut vindkraften, måste de antingen betala dyra patentlicenser eller använda gammal teknik där patenträtten gått ut. De har helt enkelt inte råd med den modernaste och miljövänligaste tekniken.

Ett center för tekniköverföring har visserligen inrättats (CTCN i Köpenhamn), men annars saknas konkreta politiska initiativ för att underlätta tekniköverföring till utvecklingsländer. Sverige borde ta liknande initiativ och driva på EU och andra industriländer så att en storskalig tekniköverföring kan komma till stånd. Det skulle bl.a. kunna göras genom en reform av bestämmelser kring patent och immaterialrätt på vissa utvalda tekniker. Sverige bör, i internationella klimatförhandlingar och andra forum, verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker som begränsar klimatförändringarna ges liknande undantag som finns inom Tripsavtalet gällande livsbesparande mediciner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Stärk Sveriges nationella klimatpolitik

Sverige har ett långsiktigt klimatmål, att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Regeringen har även tillsatt en nationell samordnare för att fördjupa arbetet med initiativet Fossilfritt Sverige. Initiativet samlar aktörer från näringslivet, kommuner, regioner och organisationer. Vänsterpartiet vill öka ambitionen vad gäller när målet om nollutsläpp av fossila växthusgaser senast ska vara uppnått. I den mån Vänsterpartiet i riksdagen inte får stöd för en sådan ökad målsättning avser vi att verka för att delmålen till 2030 och 2040 skärps med avseende på att målen

ska nås genom egna nationella åtgärder för utsläppsminskningar och inte genom köp av utsläppskrediter.

Sverige ska senast år 2040 ha nollutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Klimatmålet ska nås genom utsläppsminskningar inom landet, omfatta utsläpp inom såväl den handlande som den icke-handlande sektorn, dvs. oavsett om det innefattar utsläpp som omfattas av EU:s handel med utsläppsrätter eller de som hanteras nationellt, och avse de utsläpp som är skapade av mänsklig verksamhet.

Vad som ovan anförs om klimatmål för nollutsläpp av växthusgaser till senast år 2040 bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.1 Förhindra utvinning av fossil energi i Sverige

Klimatomställningen handlar inte bara om nya begränsningar för utsläpp, utan även om att begränsa fossil utvinning både i Sverige och globalt. För att Sverige ska vara ett föregångsland i klimatomställningen krävs politisk handlingskraft. Bolag har sökt efter skiffergas på en rad platser i Sverige, bl.a. på Öland och i Skåne. I Skåne utförde Shell undersökningar av alunskiffern 2009 och 2012. Skiffergas är fossilgas som bildas och binds i berggrund som består av skiffer. Alunskifferområden finns även i Östergötland, Västergötland och Närke. Det globala kommersiella intresset för denna energikälla är stort. Utvinning av ännu mer fossil energi skulle motverka den nödvändiga energiomställningen och dessutom riskera stora negativa miljöeffekter. Ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I händelse av att riksdagen inte antar ovan nämnda förslag på nationellt förbud måste kommunernas självbestämmande värnas. Kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.2 Inför rätt för kommuner och regioner att införa trängselavgifter

Den intensiva privatbilismen i våra större städer är ett betydligt större hot mot miljön än biltrafik på landsbygden. Större städers miljö- och klimatpåverkan från transporter kan t.ex. åtgärdas med hjälp av trängselavgifter och stora satsningar på en förbättrad kollektivtrafik.

Vänsterpartiet välkomnade införandet av trängselskatt i Göteborg 2013 och ser behov av ytterligare åtgärder för att stärka trängselavgifter som styrmedel. En kommun kan i dag inte själv bestämma att införa trängselavgift. Vi anser att kommuner, landsting och regioner själva bör få avgöra om de vill införa trängselavgift samt hur intäkterna ska användas. De av riksdagen och staten redan ingångna besluten och avtalen gällande redan införda trängselskatter i Stockholm och Göteborg ska ej beröras av ny lagstiftning. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på ny lagstiftning som ger kommuner, landsting och regioner möjlighet att själva besluta om införande av trängselavgifter och deras utformning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.3 Miljöanpassa vägtrafiken och effektivisera samhällsplaneringen

Sverige har en av Europas mest energislukande fordonsparker för persontransporter med höga koldioxidutsläpp som följd. Vänsterpartiet föreslår en rad åtgärder för att vända trenden med höga utsläpp från vägtrafiken, både för att minska transporter på väg och

flytta över kommunikationer till mer hållbara transportslag som kollektivtrafik, cykel och gång, men även åtgärder som är kopplade till att miljöanpassa själva vägtrafiken. Våra förslag presenteras i riksdagsmotionerna Transportsnål samhällsplanering (2016/17:1986) och Miljöanpassad vägtrafik (2017/18:2335).

6.4.4 Samhällsnytta före avreglering av järnväg och kollektivtrafik

För att uppnå ett ekologiskt hållbart transportsystem måste andelen resor med kollektivtrafik öka. För att nå våra klimatmål krävs dessutom en utveckling mot ett mer transporteffektivt samhälle. Enligt Trafikverkets bedömning i Kapacitetsutredningen (2012) innebär detta minskad biltrafik, samtidigt som kollektivtrafiken och resandet med cykel fördubblas till 2030. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter fortsätter att minska något men i alltför låg takt för att vi ska uppnå Sveriges etappmål om att senast till år 2030 minska utsläppen från inrikes trafik exklusive luftfart med minst 70 procent jämfört med år 2010 (Trafikanalys, Uppföljning av de transportpolitiska målen, Rapport 2017:7). Ett ökat resande med kollektiva färdmedel kräver en utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik i ett sammanhållet system.

Inom både järnväg och regional kollektivtrafik har tidigare sammanhållna system styckats upp. På järnvägssidan har SJ:s ensamrätt att trafikera stambanorna tagits bort och de senaste decennierna har präglats av stegrande marknadsanpassning, bolagisering och privatisering inom järnvägssystemet. Inom den lokala och regionala lokaltrafiken har privata operatörer obegränsad tillgång till trafikering av vilka rutter som helst. Fokus har legat på företags rätt att etablera sig på marknaden, inte på att skapa en prisvärd och välfungerande infrastruktur för järnvägen. Vänsterpartiet utgår i stället från individens frihet att få tillgång till ett sammanhållet tillgängligt system med god överblickbarhet och där det är lätt och smidigt att byta mellan linjer och få information från en och samma källa. Järnväg och regional kollektivtrafik är klimatsmarta gemensamma nyttigheter som kräver stabilitet och pålitlighet för att vara effektiva och resenärstillvända. I riksdagsmotionen Sammanhållna järnvägs- och kollektivtrafik (2017/18:1142) föreslår Vänsterpartiet en rad åtgärder för en sådan inriktning.

6.4.5 Minska köttkonsumtionen

Köttkonsumtionen i Sverige har ökat med över 40 procent sedan 1990 och står nu för en betydande del av de svenska växthusgasutsläppen. Genomsnittssvensken äter ungefär dubbelt så mycket kött som det globala genomsnittet, där särskilt det importerade köttet har ökat kraftigt i Sverige. Utsläppen som orsakas av varje svensks matkonsumtion uppgår till omkring 1,8 ton koldioxidekvivalenter, där den absolut största delen kommer från animalier. Växthusgasutsläppen från matproduktion kommer i huvudsak från odling och djurhållning. I kött- och mjölkproduktionen kommer utsläppen från metan från idisslande djurs magar samt från lustgas och metan från gödselhanteringen samt från utsläppen som skapas vid foderproduktionen.

Animalier, nötkött i synnerhet, orsakar höga utsläpp jämfört med vegetabilier. Skälet är att det krävs flera kilo foder för att producera ett kilo kött, samt att uppfödningen i sig själv orsakar stora utsläpp av växthusgaser. Av samma skäl är också kött och mjölk mer markkrävande än vegetabilier. Köttproduktion kan bedrivas på många olika sätt, där vissa metoder är avsevärt mer resurssnåla än andra. Förutom en generell minskning av köttkonsumtionen är det viktigt att stimulera metoder som belastar miljön så lite som

möjligt, minskar importen och tar största möjliga hänsyn till djurens rätt till ett naturligt beteende i enlighet med djurskyddslagen.

Då jordbruksmark är en knapp resurs på global nivå finns anledning att producera mat som kräver mindre markyta. Detta behov kommer att växa då vi blir fler människor i världen och ökad efterfrågan på jordbruksmark riskerar att leda till tropisk avskogning.

Vänsterpartiet föreslår ett antal åtgärder för att minska köttkonsumtionen och klimatpåverkan från hela livsmedelskedjan i motionen Minskad köttkonsumtion (2017/18:2338).

6.4.6 Inför en statlig investeringsbudget

De låga investeringarna är ett stort samhällsproblem. Tunga internationella aktörer som OECD och IMF uppmanar Sverige att öka sina offentliga investeringar. Brister i t.ex. infrastrukturen försvårar ett hållbart resande till och från arbetet och försämrar även arbetsmarknadens funktionssätt. Förseningarna i godstrafiken drabbar också företagen och hämmar ekonomisk utveckling. Detta ökar risken för att många företag väljer bort järnvägen till förmån för vägtransporter vilket ökar klimatbelastningen från godstrafiken. På samma sätt ökar klimatbelastningen när resenärer väljer flyg eller bil framför järnväg eller kollektivtrafik för att alternativen saknas eller för att de brister i funktion eller biljettpolis.

I tankesmedjan Arena Idés rapport ”En dyrbar väg” (2017) framgår att infrastrukturinvesteringarna i dag är hälften så stora som för ett halvt sekel sedan och att den största delen gått till vägar. Vid mitten av 1960-talet låg investeringarna i infrastruktur på ungefär 2 procent av BNP, i dag ligger dessa på en nivå av 1 procent av BNP. Dessutom har merparten av investeringarna gått till vägar, och en mindre del till järnväg. Detta är ytterst bekymmersamt när nästan en tredjedel av Sveriges utsläpp kommer från inrikestransporter och investeringsbehoven i hållbar infrastruktur som järnväg, kollektivtrafik och cykel är mycket stora för att möta klimatutmaningen. Därutöver skulle kraftigt ökade investeringar i dessa trafikslag generera en ökad sysselsättning.

Vänsterpartiet menar att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. Förslaget skulle möjliggöra att staten i högre utsträckning skulle kunna fördela investeringskostnaderna över hela investerings livslängd. Detta skulle förbättra regeringens och riksdagens beslutsunderlag beträffande avvägningar mellan långsiktiga strategiska klimatinvesteringar och mer kortsiktiga reformförslag. Vi menar att budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra huvudprincip.

6.4.7 Öka de hållbara investeringarna med en statlig grön investeringsbank

Sverige har ett stort behov av ökade investeringar för en grön omställning. Det statliga ägandet behöver samtidigt utökas och utvecklas för att vi demokratiskt ska kunna styra samhällsutvecklingen i en hållbar riktning. Det behövs en statlig grön investeringsbank för att öka investeringar i hållbara lösningar där marknadens kortsiktiga vinstinriktning inte förmår täcka de långsiktiga behoven. Vi menar att det är fullt möjligt att kombinera dessa investeringar med god avkastning. Storbritannien har infört en grön investeringsbank. Den har på kort tid mobiliserat stora investeringsbelopp främst i de tre huvudområdena: havsbaserad vindkraft, energieffektivisering och avfallshantering. En statlig investeringsbank i Sverige skulle med egna medel och genom att mobilisera

offentligt och privat kapital kunna leda utvecklingen mot fler investeringar i t.ex. klimatsmart infrastruktur, förnybar energi, klimatanpassning och annat som bidrar till omställningen. En statlig grön investeringsbank kan också fylla det tomrum på tillväxtkapital som många små och medelstora svenska miljöteknikföretag i dag upplever när de vill växa. En grön investeringsbank bör bl.a. ha till uppgift att på affärsmässiga grunder utveckla dessa svenska miljöteknikföretag genom lånefinansiering. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 att man skulle se över möjligheterna att inrätta ett sådant lånegarantiinstrument i syfte att förbättra förutsättningarna för gröna investeringar med den brittiska gröna investeringsbanken Green Investment Bank (GIB) som förebild. Det är därför angeläget att detta arbete kommer framåt.

6.4.8 Fasa ut miljöskadliga subventioner

De potentiellt miljöskadliga subventionerna i Sverige uppskattas till ett belopp av ungefär 60 miljarder i Naturvårdsverkets uppdaterade kartläggning 2017. Utfasning av miljöskadliga subventioner har diskuterats i flera internationella processer, bl.a. inom EU, OECD och G20. Enligt EU-kommissionens ”Färdplan för ett resurseffektivt Europa” (2011) ska miljöfarliga subventioner fasa ut till 2020.

Enligt OECD kan en subvention definieras som miljöskadlig om den uppmuntrar till att mer miljömässig skada sker än vad som varit fallet utan subventionen. I Sverige är det framför allt tre sektorer som har potentiellt miljöfarliga subventioner: transport-, energi- och jordbrukssektorn. Flera av subventionerna har införts för att uppfylla andra politiska syften som t.ex. regional- eller arbetsmarknadspolitisk hänsyn. I riksdagsmotionen Biologisk mångfald (2017/18:1149) föreslår Vänsterpartiet att en handlingsplan tas fram för att väga de olika syftena mot varandra och för att fasa ut de miljöskadliga subventionerna.

6.4.9 Utred koldioxidransonering

Koldioxidransonering innebär att ett tak sätts upp för utsläpp av koldioxid och att utsläppen fördelas lika inom befolkningen genom ransoner. Ett antal olika modeller för detta har utvecklats i Storbritannien. Förutom att ett tak sätts för utsläppen kan många andra fördelar finnas. Vi vet att höginkomsttagare, och män generellt, orsakar högre utsläpp av växthusgaser än låginkomsttagare och kvinnor. I motsats till dagens förhållande skulle ett ransoneringsystem innebära att höginkomsttagare måste betala till låginkomsttagare om de vill göra större utsläpp än de tilldelats.

Vänsterpartiet menar att det är för tidigt att fastställa att koldioxidransonering skulle vara ett effektivt sätt att hejda klimathotet. Förutom kostnadsberäkningar för att införa ransonering behövs underlag för bl.a. hur det påverkar andra styrmedel och de offentliga investeringarna för att minska utsläppen av koldioxid. En utredning bör tillsättas för att belysa effekterna av att införa koldioxidransonering i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Snecker (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jens Holm (V)